

Кулер Тепуков - переводчик

Кулер Эзендинович Тепуков – ведущий переводчик детской литературы на алтайский язык, член Союза писателей России, заслуженный работник культуры Российской Федерации, заслуженный работник культуры Республики Алтай, Почетный гражданин Республики Алтай, главный редактор детского журнала “Солонь”, лауреат Государственной премии им. Г.И. Чорос-Гуркина в области литературы и искусства. В 2015 году награжден медалью “За особый вклад в книжное дело”.

Кулер Эзендикович
родился 28 сентября 1952 года
в селе Салдьяр Онгудайского
района Горно-Алтайской
автономной области.

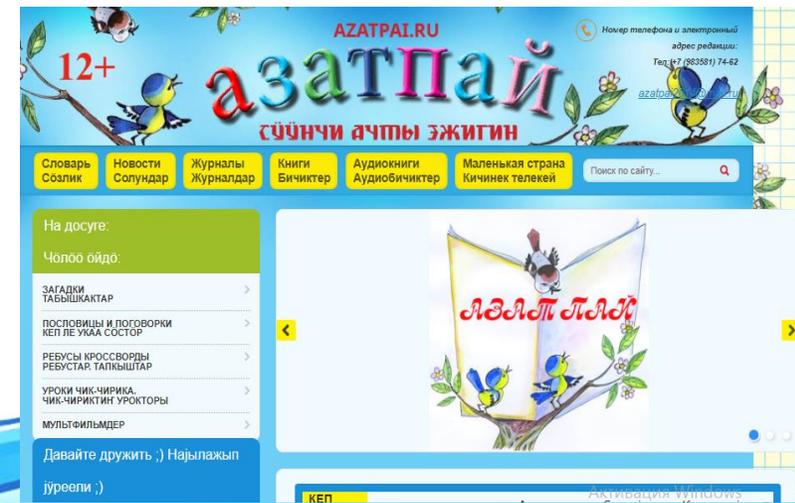
В 1976 году окончил
Литературный институт им. А.М.
Горького.

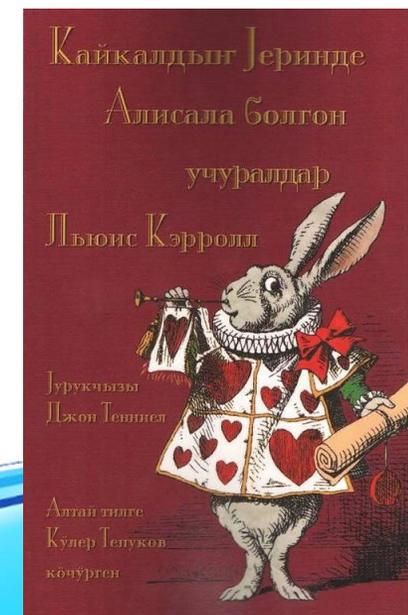
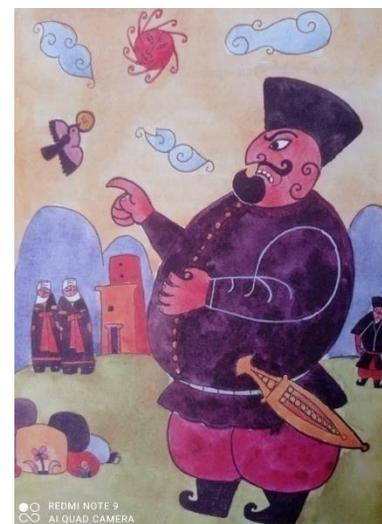
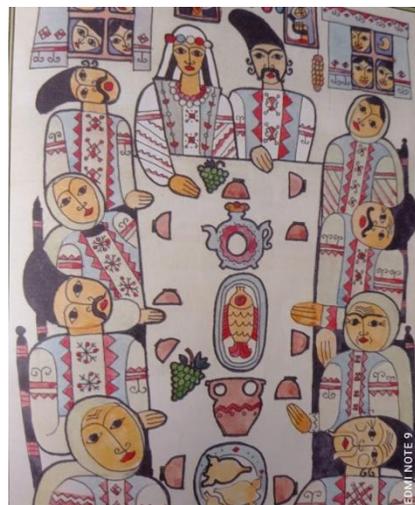
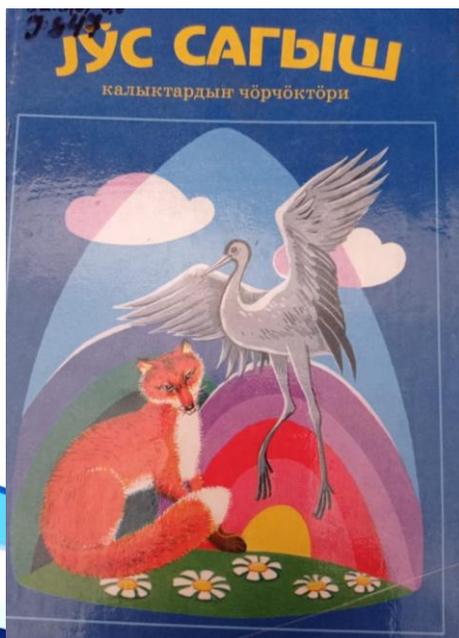

Со дня основания детского журнала “Солоньы” в 1990 году работает его главным редактором.

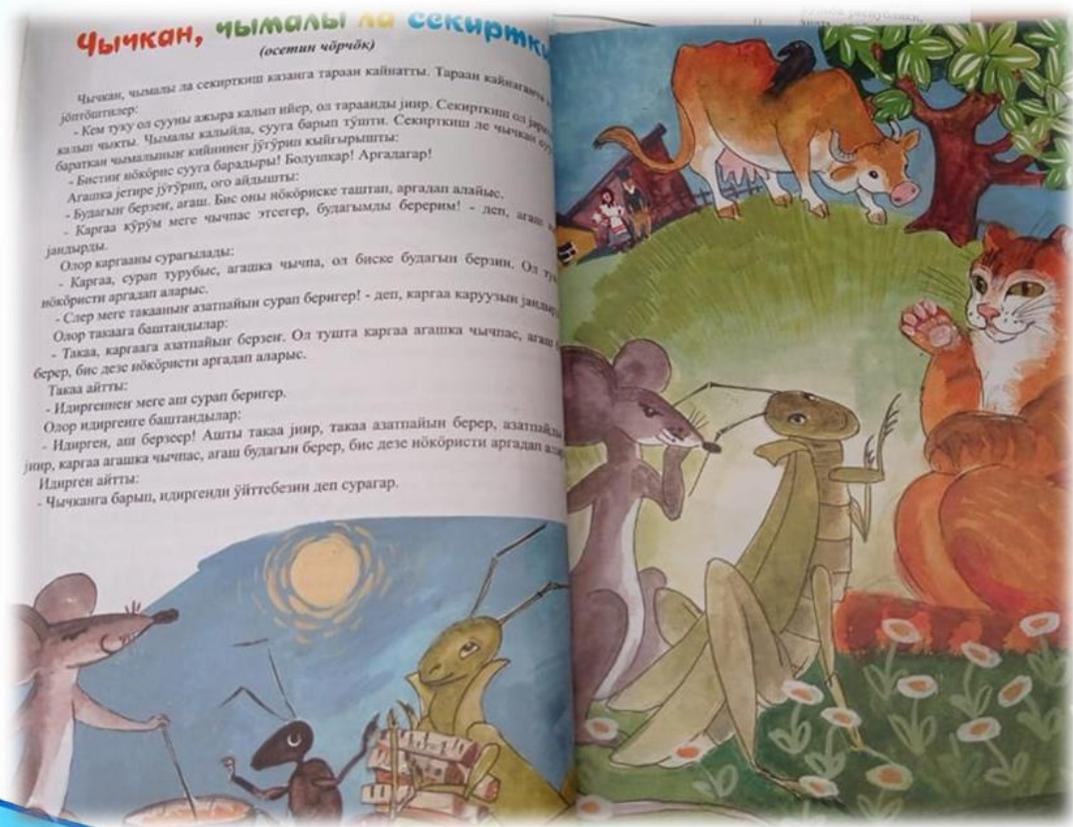
В 2015 году создал образовательно-познавательный сайт для детей среднего школьного возраста AZATPAI.RU

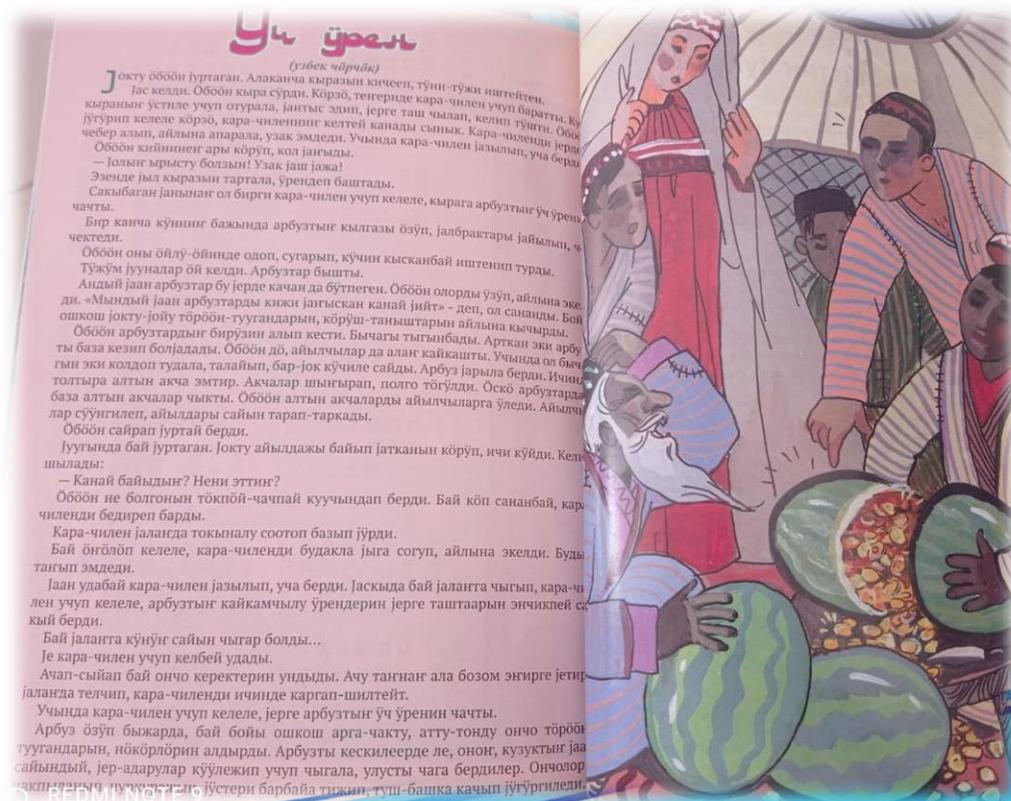
Кулер Тепуков перевел на алтайский язык сказки народов мира, произведения писателей и поэтов с мировыми именами: А. Боске, Б. Заходера, К. Чуковского, короткие рассказы Л. Толстого, сказки Г-Х. Андерсена, Л. Кэрролла.

Сказки народов мира, переведенные на алтайский язык Кулером Эзендиковичем, публиковались в детском журнале «Солонгы»

«Солонгы», 2015. № 1

«Солонгы», 2015, № 5-6

ЭЭ ЛЕ ИШЧИ

Г АРМАН ЧӨРЧӨК Г

Бу керек болгон бо, жок па — эки карындаш журтаган. Бала-барказын канай азырал чыдаар деп санангылап, мындай шүүшкүлөдө: ийни айылда отуурар, аказы дезе байга жалданар.

Аказы байга барып, жаска жетире, күүк эткенче, иштеер болуп жалданды.

— Күүк жанып келгелекте туткуланып ачынган, меге бир мунг акча төлөөрүн, мен ачынган, сеге төлөөрүм. Төлөбөзүн, жалы жокоо он жыл иштеерин — деп, бай айтты. Эртеңинде ээзи уулды сары танга ойгозып, өлбөн чаптырып ийдди. Уул кере түжине өлбөн чап, түндө арыган-чылаган жанды.

— Не эрте жандын? — деп, ээзи сурады.

— Күн ажа берерде, жанып ийдим.

— Жок, андый неме жарабас. Жер жарык тушта чап дедим — ине. Күн ажа да берген болзо, онын ийинизи — ай чыгып келген. Ол база жарыдып жат.

— Же ол не дегени! — деп, ээзи кайкады.

— Ачындып турган болдын, калак? — деп, ээзи сурады.

— Жок, мен ачынбай жадым. Арыдым ла дедим. Бир эмеш тыштанып алайын — деп, уул чочыганду айдынып, ойто ло буттарын сүүредип, өлбөн чап барды.

— Кок тенери сени телсин, көзүңди кускун чоккызын! — деп, ол ээзин айткылай берди. Анайтан ла жерде, ээзи уулдын алдына тура түшти.

— Бу сен ачындып турган ошкочкун. Кол тудушканыс ундыбаган болбойын. Бир мунг акчаны төлө эмезе тегинге он жыл иште.

Уул ал-санаага түшти. Төлбөйүн дезе, андый акча жок, он жылга канай чыдажып иштеер. Туйуксынып сананды ла сананды, учында бир мунгды төлөөр болуп, жанып ийдди. Жанып келеле, ийинине не болгонун куучындап берди.

— Санааркабагар, ака, — деп, ийни айтты. — Эмди айылда слер отурыгар, мен дезе иштеп барайын.

Ийни ол ло байга барып жалданды.

— Күүк эткенче иштеерин. Ачынган, меге бир мунг акча төлөөрүн, мен ачынган, меге база анчийан төлөөрүм эмезе бирме жыл тегинге иштеерим.

— Ийни атты. Уул ойгонбой, уйуктап жатты.

— Тур, тал-түш једип барадыры!

— Ачындып турган болдын? — деп, уул сурады.

— Жок, мен неге ачынатам — деп, ээзи чочып, каруузун алдырды. — Өлбөн чабар бй једе берт дедим.

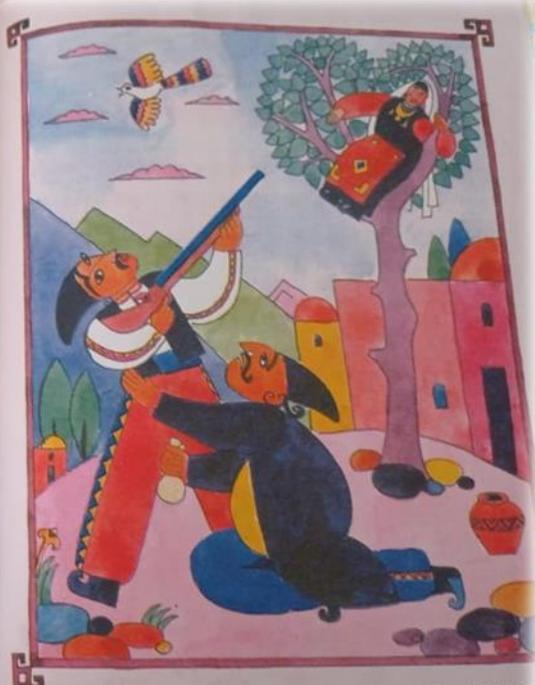

Иллюстрация С. Дюкова

ДЖЕК БЫРЫС БЕДИРЕН БАРГАНЫ КАРЫ

(англичан чөрчөк)

— Ак-жарыкта Джек деп уул журтаган. Бир күн таңды эрте ойгозып, ак-жарыкта баргага шыйдынды.

Айлынып ыраак баргалакта, ого-бого до жетпей, киске туштады.

— Жол-жорыгың ыраак па, Джек? — деп, киске сурады.

— Ырыс бедиреп ууладым.

— Кожо барайын ба?

— Не барбайтан, карын да сүүчилү болор.

— Барде секирип, бирде жүгүрүп, эки нокор барып жатты.

— Ыраак эмеш жолды өткөлдүктө, ологро бука туштады.

— Жол-жорыгың ыраак па, Джек?

— Жол-жорыгың табарга.

— Бир ырыс бедиреп табарга?

— Андый болзо, мен кожо барайын ба?

— Не барбайтан? Коп нокорлор болзо, карын да сүүчилү болор! — деп, Джек айтты.

— Не барбайтан, бирде жүгүрүп, беш нокор барып ла жатты.

— Барде секирип, бирде жүгүрүп, ологро пөтүк туштады.

— Заат-маат болбоды да, ологро пөтүк туштады.

— Ырыс бедиреерге болзо, мен кожо барайын ба, Джек? — деп, пөтүк сурады.

— Мында кандай сураным, кожулаңг биске, Потүгеш — деп, Джек айтты.

— Барде секирип, бирде жүгүрүп, нокорлор амыр да билбей, барып жатты.

— Не удабай күн ашты, эрикчелдү эгир койылып баштады. Тушеп, коңуп алар жер азыныгы да санааында.

— Ыраак жокто көзүңкөтүри жаркындаган тураны көрүп ийдилер.

— Нокорлорин тал-табыч чыгарбазын деп Джек жакарала, араайын биглөбп, тураган.

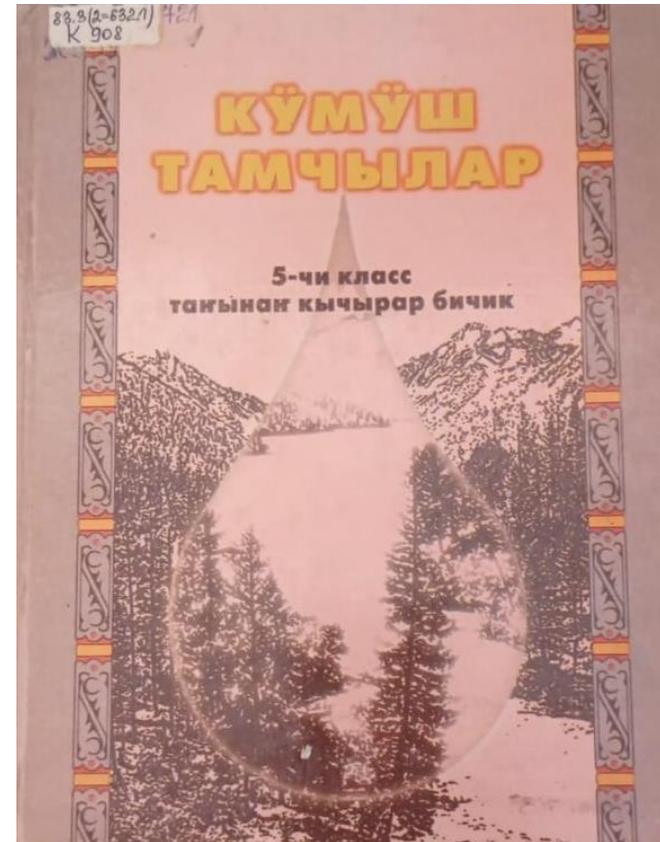

«Мөңүн тамчы», 2005

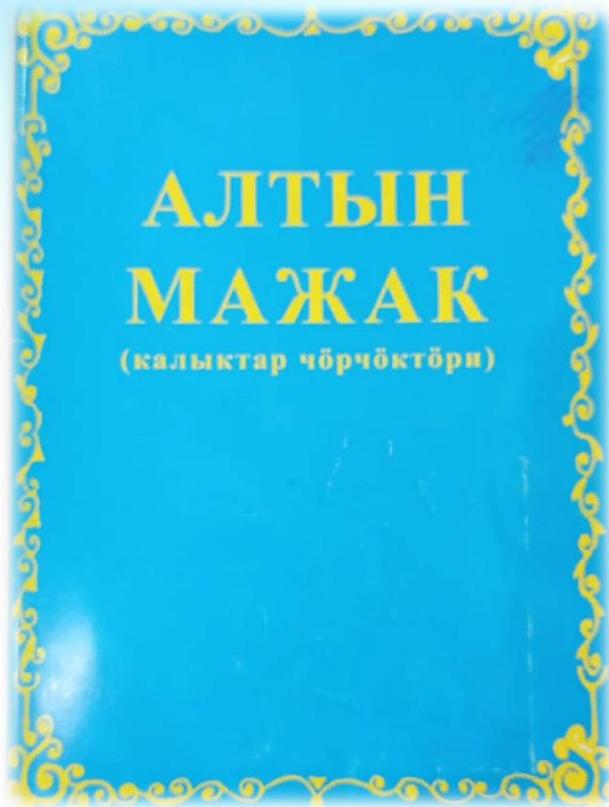
Некоторые переводы писателя вошли в школьные алтайской литературы

«Солоны»2001. № 4

Күмүш тамчылар: 5 класс тагынак кычырар бичик / сот. М.А. Толбина, С.Ш. Катынова. — Горно-Алтайск: ООО «Горно-Алтайская типография», 2001. - 248 с.

Алтын мажак: калыктар чөрчөктөри / ред. Э. Тепуков. - Москва: Молодая гвардия, 2012. - 64 с.

МЕЧИННИНГ БУУРЫ (жопон чөрчөк)

Талай түбинде журтаган улууның кызычагы оорыды. Талайдың эн ле күчтү тындузы — улуу оору кызычагын жассын деп, эмчилерди жууптыр. Же олордың бирузининг де быйаны каанның кызычагына жетпеген. Бала күннен күнге там ла коомойтыган.

— Канайдайын? — деп, каан балыктарынан сурайт.

— Та! — деп, олор баштарын тунзүйтип, каруу жандырат.

Жангыс ла каракатица деп балык мынайда айтты:

— Оору баланы жангыс ла тирү мечиннинг бууры жазар аргалу.

Түштүктө мечиндер журтаган ортолык бар... Мындай учурлу күч

жакылтаны болгон ло сууның тындузы бүдүрүп болбос.

Кемди аткарат?

— Арсак тиштү акуланы аткарат керек — деп, улуу айтты.

Каракатица сегис будьса сегис башка тенкиленип, жага мойношты:

— Бу канайып туругар? Жеек адула билбей калала, мечинди жула салып үйзе!

— А йса кирсе-балыкты аткараалы. Ол кашуун.

— Жк! — каракатица ойто ло жаратпады. — Јолой күрүмни курч тиштерле мечинди кабортозынан киреелеп салза, не болотон?!

— Айса кемди аткаратан?

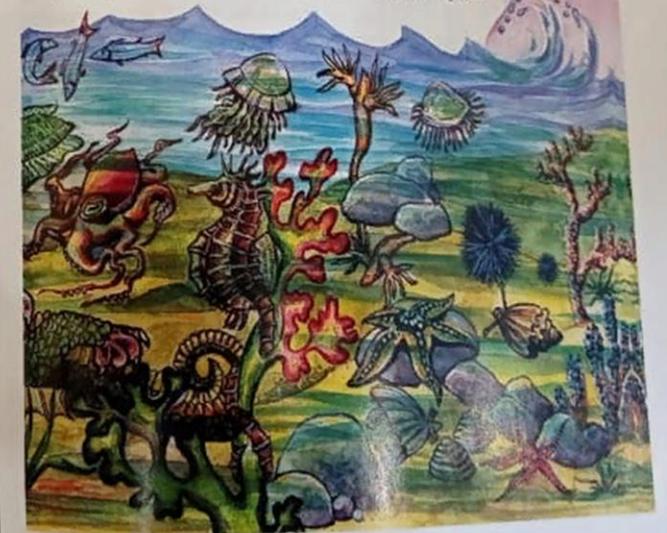
— Мени уккыла! — деп, билбес ле немези жок каракатица айтты.

— Медузаны аткараактар. Мечинге жангыс ла төрт бутту медуза једер.

— Мен качан да мечинди көрбөгөм! — деп, медуза унчукты.

— Мечин деп аннын јүзи кызыл болор, куйругу чолык. Ол агаш кырлаарга ла каштап јириге сүүйтен кайракан болор. Оны жангыс ла меке-төгүңле бери экелбезе - деп, каракатица билеркеди.

...Медуза үч күннен једер јерине једип барды.

В сборник К. Тепукова «Сүүнчи мында бир кучак» 2015 года выпуска вошли переводы стихов Григория Остера, Бориса Заходера, польского поэта Юлиана Тувима, французского писателя Алена Боске.

Мынайда эдерге јараар ба?

Мойнын, јүзинг, колынды
Јунба, најым, качан да.
Калас ойинг өткүрип,
Ару болорго чырмайба.
Түней ле ойто кирленер
Мойнын, јүзинг, колдорын.
Јараш јытту самынды
Тегин јерге не үреер.
Чачын өссин, кестирбе,
Анан база туза јок.
Карып калзанг түней ле
Тас башту болорын

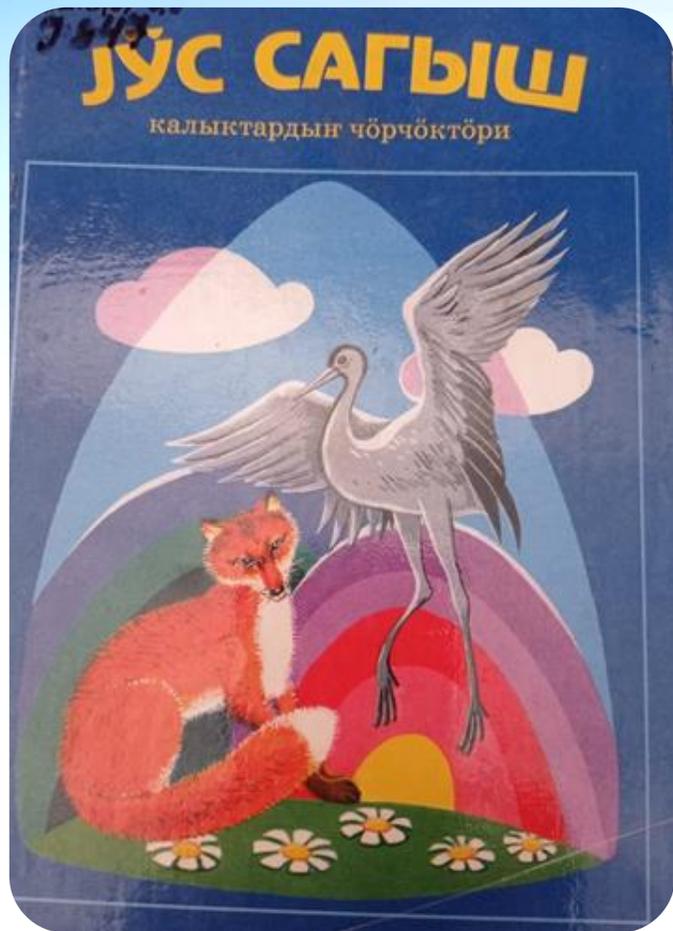
Г. Остер

Киске түшти түбекке,
Ыйлап отуры эжикте.
Јаман улус кискеге
Бербейт этти уурдарга.

Б. Заходер

Тепуков, К. Э. Сүүнчи мында бир кучак / К. Э. Тепуков; ред. Н. Тайборина. - Горно-Алтайск : Алтын-Туу, 2012. - 295 с.

Јүс сагыш: калыктардын
чөрчөктөри / сост. К. Тепуков,
Ј.Кайинчин. – Горно-Алтайск, 2004.

В 2004 году при поддержке Федерального агентства по печати и массовым коммуникациям РФ по программе «Культура России» вышла в свет книга «Јүс сагыш: калыктардын чөрчөктөри» («Сто умов: сказки народов мира»).

Книга состоит из 5 разделов: «Сказки народов Азии», «Сказки народов Африки», «Сказки народов Европы», «Сказки народов Америки», «сказки Австралии», «Сказки писателей мира». Переводчиками выступили К. Тепуков, С. Каинчин, Т. Торбоков, Э. Шумаров.

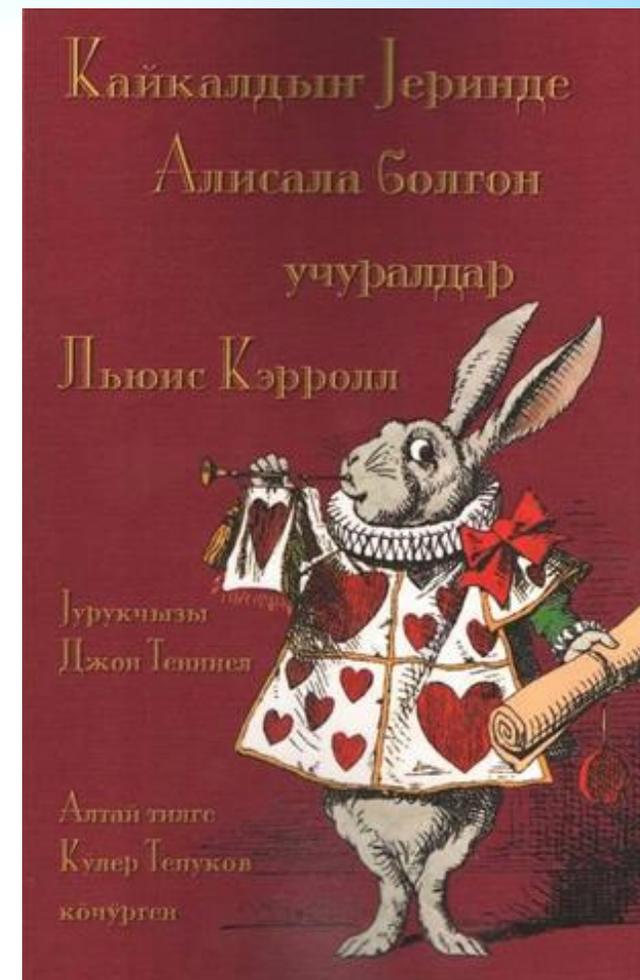
Толстой, Л.Н. Филипок / Л.Н. Толстой; ред. Э. Тепуков; пер. К. Тепуков. – Горно-Алтайск: ООО «Горно-Алтайская типография», 2015.

В 2015 году, в рамках Года литературы, вышел в свет сборник детских рассказов «Филипок», в который включены увлекательные и поучительные истории, написанные великим русским писателем Львом Толстым.

На алтайский язык книгу перевел Кулер Тепуков.

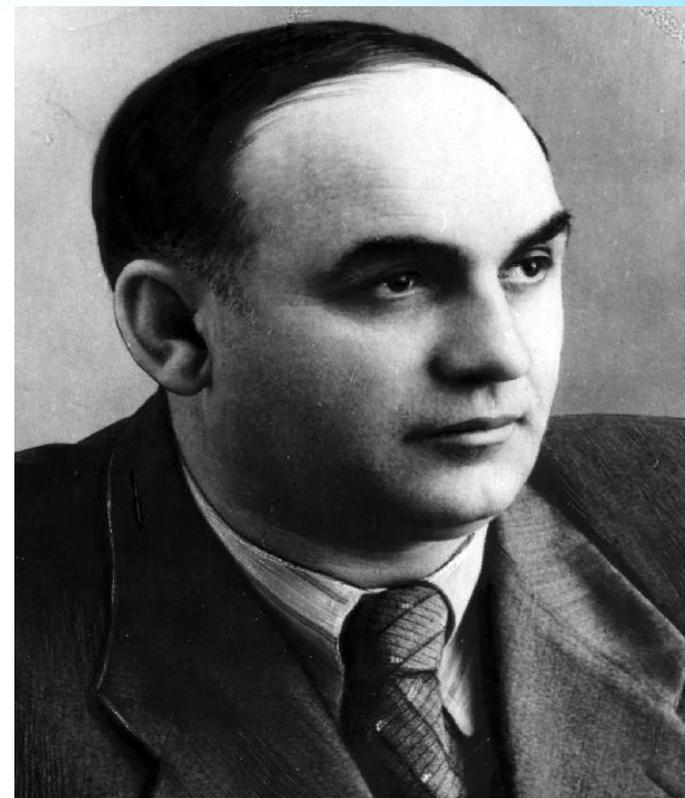
К 150-летию первого издания сказки «Алиса в Стране чудес», написанной английским математиком и писателем Чарльзом Лютвиджем Доджсоном под псевдонимом *Льюис Кэрролл*, Күлер Тепуков в 2016 году издал её перевод на алтайский язык - «Кайкалдын јеринда Алисала болгон учуралдар».

Кэрролл, Льюис Кайкалдын Јеринде Алисала болгон учуралдар / Л. Кэрролл ; пер. К. Э. Тепуков. - Москва: Evertype, 2016. - 152 с.

В 2017 году на алтайском языке издан сборник стихов балкарского поэта и переводчика Керима Отарова. Составитель и переводчик – Кулер Тепуков.

Отаров, К.С. Жанып келген турналар: Ёлгерлер / К.С. Отаров; пер. К. Тепуков. – Горно-Алтайск, 2017, 160 с.

Керим Отаров
(1912-1974)

Некоторые книги, в которых опубликованы переводы Кулера Эзендиковича на алтайский язык, доступны для прочтения в онлайн-режиме:

[Алтын мажак: калыктар чөрчөктөри / ред. Э. Тепуков. - Москва: Молодая гвардия, 2012. - 64 с.](#)

[Кэрролл, Льюис Кайкалдын Јеринде Алисала болгон учуралдар / Л. Кэрролл ; пер. К. Э. Тепуков. - Москва: Evertime, 2016. - 152 с.](#)

[Чуковский, К. Чымыл-кыылдаак](#)

[Толстой, Л.Н. Филипок / Л.Н. Толстой; ред. Э. Тепуков; пер. К. Тепуков. – Горно-Алтайск: ООО «Горно-Алтайская типография», 2015](#)

[Тепуков, К. Э. Сүүнчи мында бир кучак / К. Э. Тепуков; ред. Н. Тайборина. - Горно-Алтайск : Алтын-Туу, 2012. - 295 с.](#)